

8

Et godt sted å arbeide

Drømmer og disiplinering på biblioteket

Cicilie Fagerlid

Georg Sverdrups hus, hvor avdeling for humaniora og samfunnsfag ved Universitetsbiblioteket i Oslo ligger, er et av de nyere og mer påkostede byggene på Blindern. Det tiltrekker seg studenter fra langt utenfor eget fagfelt. Her fins jusstudenter og naturvitere, og ikke rent få fra andre læresteder. Hva gjør dette biblioteket til et så populært arbeidssted? I dette kapitlet undersøker jeg hvordan den særegne sosialiteten og atmosfæren i det monumentale bygget hjelper studentene til å underkaste seg arbeidsrutinene og disiplinere seg selv til å være «seriøse studenter».¹

---

¹ Kapitlet er basert på deltagende observasjon i alle delene av avdeling for humaniora og samfunnsvitenskap (offisielt kalt HumSam, men stort sett omtalt som UB) ved Universitetsbiblioteket i Oslo gjennom våren 2015, samt fokusgruppeintervjuer utført sammen med Astrid Anderson. Spørsmålene vi stilte, omhandlet detaljer i bruken av UB (som plasspreferanser, hvor ofte, hvor lenge, med hvem, spise- og drikkevaner), men også forholdet til bibliotek generelt, studievaner, bruk av kommunikasjonsteknologi inkludert papir til forskjellige formål, samt boforhold. De fem gruppene besto av til sammen 16 studenter (fire på master, resten bachelor), hvorav fire også lagde fotodagbøker fra en vanlig uke, på og utenfor studiestedet, som de utdypet i egne intervjuer. Informantene var i 20- og tidlig 30-årene, to hadde barn, tre var utvekslingsstudenter. Bare to var menn, men vi har liten grunn til å tro at funnene vi beskriver her, er kjønnete. I tillegg baserer jeg meg på 50 kortintervjuer ved inngangen til HumSam-biblioteket utført av studentvakter ved UB i tillegg til Anderson og undertegnede, samt en halvstrukturert, anonym spørreundersøkelse om studievaner blant 58 studenter på et laveregradsemne i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo, utført av meg selv. Alle navngitte informanter har lest og godkjent kapitlet.

Et eget rom for tenkning

I en tidlig scene i Virginia Woolfs *Et eget rom* blir fortelleren nektet adgang til et bibliotek fordi hun er kvinne. Denne hendelsen står sentralt i Woolfs analyse av kvinners beskjedne bidrag til litteratur og vitenskap. Forfatterens alter ego, eller en slags generisk kvinnelig litterat og intellektuell – «kall meg Mary Beton, Mary Seton, Mary Carmichael eller hvilket som helst navn dere måtte ønske» (Woolf, [1928] 1976, s. 15) – sitter på en gressplen i den fiktive universitetsbyen Oxbridge og filosoferer over hvorfor det er så få kvinner som skriver stor litteratur. Hun får en idé – «en liten og betydningsløs tanke» – som får henne til å sprette opp og storme over plenen, omtrent som herr professor Baltazar marsjerer rundt før han finner en løsning og kan trekke i spaken på sin formidable maskin. Kvinnen i Oxbridge blir stoppet lenge før hun nærmer seg noen konklusjon:

Øyeblikkelig dukket en mannsskikkelse opp for å stanse meg. Først forsto jeg heller ikke at det var meg den merkelige framtoningen i sjakett og stiveskjorte gestikulerte til. Ansiktet hans uttrykte forferdelse og indignasjon. Det var instinkt, mer enn fornuft, som hjalp meg: Han var universitetspedell, jeg var kvinne. Dette var en gressplen, der var stien. Det er bare dosenter og stipendiater som tillates å gå på gresset; jeg må holde meg til grusveien. Slike tanker tok bare et øyeblikk. Pedellens armer sank ned langs siden da jeg igjen var inne på stien, ansiktet hans gjenvant sin vanlige ro, og selv om det er bedre å gå på gress enn på grus, så var ingen stor skade skjedd. Den eneste anklage jeg kunne komme med overfor dosentene og stipendiatene ved colleget – uansett hvilket det nå var – var at de hadde skremt vekk min lille fisk [ideen] da de ville beskytte sin gressplen som har vært valset i 300 år på rad. (Woolf, [1928] 1976, s. 16)

I Oxbridge voktes de «æverdige», «praktfulle», «solide» og «vakre» omgivelser som er tilrettelagt for konsentrert tenkning, av regler, ritualer og staffasje. Woolfs jeg-person spaserer videre godt innenfor gangstien. Den første ideen har glippet unna, men hun gripes raskt av en ny tanke: Var det mulig at Milton faktisk endret ordlyden i elegien «Lycidas»? Originalmanuskriptet fra 1637 befinner seg i et bibliotek rett i nærheten. Hun vil benytte anledningen til selv å undersøke.

[N]å var jeg faktisk fremme ved døren til selve biblioteket. Jeg må ha åpnet den, for det dukket øyeblikkelig opp en beklagende, sølvhåret, vennlig herre – en slags skytsengel

som sperret veien, ikke med hvite vinger, men med flagrende svart kappe. Han vinket avvergende og beklaget med lav stemme at damer bare har adgang til biblioteket ledsaget av en av lederne for colleget eller utstyrt med en anbefalingsskrivelse. (Woolf [1928] 1976: 18)

Woolf viser med konkrete bilder hva manglende adgang til gode studiesteder, kilder og kunnskap fører til. Uten materielle ressurser risikerer en stadig å bli avbrutt i sine funderinger og sitt arbeid, slik fortelleren stadig mister tråden og den lille fisken av en idé. Konklusjonen i essayet er som kjent at materielle betingelser som penger og «et eget rom» er grunnlaget for selvstendig og kreativ tenkning.

I en gjennomdigitalisert hverdag beskytter ikke lenger et eget rom med lukket dør like godt mot avbrytelser. Et fåtall av studentene i datamaterialet dette kapittelet bygger på, sier at de jobber best alene i sitt eget hjem.² Konsentrasjon og mangel på avbrytelser er derimot karakteristisk for studentene trekker fram ved biblioteket som arbeidssted. Dette kapittelet skal gi svar på hvorfor.

I Woolfs essay er ikke vakre parker, valsede plener og praktfulle, gamle bygninger, sjakter, stiveskjorter og svarte kapper kun kulisser, men selve inngangsporten og grensemarkører til et tankevirksomhetens univers. I de ærverdige omgivelsene, bak de tykke murene og blant solide møbler og hyllemeterne med bøker kan kunnskap erverves, tanker forfølges, ideer utvikles. Og som plenene har blitt valset i 300 år på rad, gir tilgang til dette universet tilgang til århundre lange tradisjoner for «valsing» av framtidige karrierer og personer. For her tar også nye akademiske subjekter form.

I dette kapittelet undersøker jeg HumSam-biblioteket ved Universitetet i Oslo (kalt UB) som «eget rom» for studenters konsentrasjon og tenkning, dets sosialitet og atmosfære i sine materielle, emosjonelle og erfaringsmessige aspekter, samt subjektivering og selvdisiplinering det inngir til. Hva slags atmosfære og hvilke subjekter skapes av konsentrert og kreativt arbeid mellom UBs store glassvinduer, hvite marmorvegger og bokreoler? Hvordan oppleves og erfares atmosfæren, og hvordan virker den inn på konsentrasjon og arbeidsinnsats?

---

² Fire av de intervjuete i den anonyme spørreundersøkelsen. Se begrunnelsene de gir, senere i kapittelet.

Bibliotekets kraftfelt

Sosialitet, atmosfære og subjektivitet

For å undersøke hva biblioteket som «et eget rom» består av, og hvilke subjekter som formes der, tar jeg utgangspunkt i de analytiske begrepene *atmosfære* (Stewart, 2011) og *sosialitet* (Long & Moore, 2013; Moore, 2013). Begge begreper fanger inn samspillet mellom fysisk sted, (sam)handling og subjektivitet. Men der atmosfære vekter hvordan det materielle i omgivelsene bibringer bestemte «kraftfelt», legger sosialitet heller vekten på det mellom-menneskelige i dette kraftfeltet.

I en artikkel kalt «atmosfærisk avstemning» beskriver antropologen Kathleen Stewart atmosfære slik:

En atmosfære er ikke en ubevegelig kontekst, men *et kraftfelt* hvor folk befinner seg. Det er ikke en effekt av andre krefter, men en levd affekt – en kapasitet til å påvirke og bli påvirket, som skyver nåtiden inn i en form, en uttrykksfullhet, en fornemmelse av potensialitet og hendelse. Det er en avstemning av sansene, av kroppslig arbeid, og forestillinger [*imaginaries*] om potensielle måter å leve i eller gjennom ting. (Stewart, 2011, s. 452, min oversettelse og endring av kursiv)

Kraftfeltet fungerer gjennom sansestimuli fra både det materielle og det sosiale:

Fra bygningen, dens møblering og ting, og fra væremåter, «kroppslig arbeid» og «praktisk aktivitet» (Ingold, 2000, s. 196). Mennesker opplever omgivelsenes kraftfelt gjennom følelser og affekter. Med affekt mener jeg kroppslige erfaringer og former for kommunikasjon – eller «avstemning» – som ligger utenfor det bevisste og til dels språkliggjorte registeret som følelsene fanger inn. Affekt kan defineres som tilstander heller enn som fullt manifeste og fortolkete følelser (Hemmings, 2005, s. 551). I intervjuene kom studentene raskt inn på hvordan sansestimuli i biblioteket som lys, lyd og lukt fra materielle omgivelser og andre menneskers nærvær påvirket dem. Noen følelser framsto som allerede manifeste og språkliggjorte, mens refleksjon og diskusjon brakte vage affekter og avstemninger fram i bevisstheten.

I et analytisk blikk på atmosfære undersøkes altså hvordan den enkeltes sanser, praktiske aktivitet og forestillinger avstemmes, og er med på å avstemme, bibliotekets kraftfelt. I bibliotekets sosialitet framheves det intersubjektive og «interkorporelle», altså de forskjellige formene for nærvær, resonans

(Ingold, 2000) og kommunikasjon som foregår *mellom* mennesker, i kraftfeltet. Til sist: Dannelsen av subjektivitet henger tett sammen med atmosfære og sosialitet som prosess. Sosialiteten og atmosfæren kroppsliggjøres «innover» i den enkelte, samtidig som intersubjektivitet (inkludert «interkorporalitet») strekker subjektiviteten «utover» og knytter menneskene sammen, i sosialitet i et atmosfærisk kraftfelt.

Boken, biblioteket og drømmene

I et essay beskriver forfatteren Per Petterson koblingen mellom atmosfære og det Stewart beskriver som «forestillinger [*imaginaries*] om potensielle måter å leve i eller leve gjennom ting (2011, s. 452). Essayet handler om hvordan farens bokhylle på en særdeles materiell måte ble inngangsporten til Pettersons karriere som forfatter. Til tross for at prydreolen var full av klassikere, og mor og sønn var flittige lesere, rørte ingen i arbeiderklass hjemmet den, ikke engang faren selv. Helt til etter ulykken som drepte hele Pettersons familie.

Og så da alle var døde, hadde jeg en drøm om den bokreolen. Jeg skulle rydde ut av leiligheten som mora og faren min hadde bodd i, som jeg også hadde bodd i, og brødrene mine, da vi vokste opp. Det var fredfylt der inne, stille, ingen angst. Jeg satte meg på det nest nederste trinnet i trappa til annen etasje. Så tok jeg tak i *Dolinskis liv* med den ene hånda og *Nattens brød* med den andre og trakk dem uventa lett til hver side, så langt at jeg kunne få hodet inn, og så sakte, fikk jeg kroppen etter, og på baksida var det et nytt rom, og det var fylt med sol. (Petterson, 2013, s. 6)

I intervjumaterialet vårt treffer vi på flere i innhold lignende, dog ikke fullt så poetiske, beskrivelser av bøkens materialitet og de forestillingene og aspirasjonene bibliotekets hyller frambringer. Bachelorstudent Terje kommer fra et lite sted i Gudbrandsdalen med et hjem uten mange bøker:

Jeg er vokst opp i biblioteket. Jeg har alltid søkt biblioteket fra jeg var liten av, så det har bare vært et tilfluktssted. Jeg har alltid likt å være blant bøker og føler det er veldig harmonisk og fint. På Fåvang var det et lite bibliotek, som jeg gikk til da jeg var liten. Jeg husker da jeg oppdaget bøker for første gang, og begynte å lese, og den verdenen som det ga meg, og hvordan jeg søkte til det og hele tiden ville ha ny kunnskap og historier. Det er noe med det, den gjenkjenneligheten og tryggheten som ligger i bøker for min del.

Terje legger til at fantasien og fortellerstemmen han hadde i hodet sitt før, har stilnet etter hvert som skjønnlitteratur har blitt erstattet av fag. Men tryggheten og de gode følelsene fra oppveksten på biblioteket vedvarer og er noe de andre også kan kjenne seg igjen i. Terjes medstudent Hilde følger opp med å koble det «koselige» ved biblioteket til noe som ligner på det Stewart kaller «fornemmelse av potensialitet og hendelse» (2011, s. 452):

I Flekkefjord hadde vi et sånt koselig lite lokalt bibliotek. Vi var der ganske mye med skolen, det var ikke bare sånn at man kunne sitte og lese, men de hadde også innslag, kulturinnslag, teaterstykker, eller noe sånt. Det var liksom spennende input å gå på biblioteket. Man gikk alltid ut med noe nytt, man hadde lest noe eller sett noe.

Flere vi intervjuet, har som Terje og Hilde hatt følelsen av å oppdage «skatter» når de har gått mellom hyllene på biblioteket (se Andersons kapittel). Terje forteller om opplevelsen av å gå ned i magasinene på UB. «Fortsatt får jeg en sånn euforisk følelse av å gå inn i et sånt stille rom hvor det bare er stablet masse gamle bøker.» Han kobler euforien til bøkernes materialitet – lukten og følelsen av å ta på dem:

Det berører flere sanser. Ikke minst lukten av bøkene har jeg alltid litt med meg, føler jeg, enten jeg åpner en ny bok eller en gammel bok, så gjenkjenner jeg lukten umiddelbart og følelsen av å ta på bøker, bare se på omslaget. Alt som innebærer sansene i meg, faktisk.

Som Stewart forbinder «avstemning av sansene ... og forestillinger om potensielle måter å leve i og gjennom ting», gjør Hilde og Terje det samme når de kobler bøkernes sansestimulering til aspirasjonene de fornemmer. Med Hildes ord: «På biblioteket kan du selv se at det er der, så mange folk som har skrevet dette, og alt det forskjellige som står i bøkene. Alt det man kan lese seg til og lære. Jeg tror det gjør noe med oss å se at det er der.»

Utsagnene til Terje og Hilde viser hvordan de materielle bøkene og hyllene skaper en atmosfære som gjennom sansing – lukt og det følbare – inngir til både trygghet og aspirasjoner. Når de oppsøker biblioteket, oppsøker de også denne atmosfæren, og tilstandene og følelsene de forbinder med den. Slik bidrar bibliotekets atmosfære, ikke bare bibliotekets innhold, til å skape drømmer og nye potensielle måter å leve og være på.

Biblioteket og subjektivering

Atmosfæren og tilstandene studentene opplever på bibliotekbesøkene, utgjør en viktig del av selvdisiplineringen flittige studenter underkaster seg. I kombinasjon med de hovedsakelig «ytre» begrepene sosialitet og atmosfære, utforsker jeg også denne «indre» prosessen av disiplinering og subjektivering. Den filosofiske tradisjonen etter Aristoteles, videreført i islamsk og kristen religiøs tenkning, og hos nyere teoretikere som Michel Foucault og Judith Butler, vektlegger hvordan bestemte etiske subjekter skapes gjennom selvdisiplinering og kroppslige handlinger.³ I dette perspektivet er det ytre handling og praksis som skaper et indre subjekt, med bestemte kapasiteter og kvaliteter. Ifølge Foucault gjør denne etikken eller «omsorgen for seg selv» (*souci de soi, technologies of the self*).

det mulig for individet med egne midler, eller ved hjelp av andre, å sette i verk visse tiltak mot kropp, sinn, tanker, handling og væremåte, for å omforme seg selv med mål om å oppnå visse tilstander av lykke, renhet, klokskap, perfektjonering eller udødelighet. (Foucault, 1997, s. 225, min oversettelse)

I sin monografi fra en pietistisk muslimsk bevegelse i Kairo, viser antropologen Saba Mahmood (2005) hvordan et slikt teoretisk perspektiv sammenfaller med de religiøses egenforståelse. Gjennom kontinuerlig kontroll over tanker, handlinger, blikk, kroppsspråk og klesstil omformer de muslimske kvinnene seg selv. Der de troende streber etter dydig og blufferdig å underkaste seg guds vilje i ett og alt, streber studentene etter å underkaste seg en arbeidsdag – om ikke et liv – som konsentrerte og seriøse studenter.

Det er logisk å tenke at denne frivillige underkastelsen for å kultivere og disiplinere seg selv vil være mer effektiv og vellykket om den foregår i et egnet sosialt og fysisk miljø – om det er et kloster, en moské, et treningsstudio eller et universitetsmiljø. Føringer i arkitektur og sosialitet samvirker og skaper bestemte, tilrettelagte atmosfærer som nedfelles i de besøkendes kropp. Slik også med «solide» og «ærverdige» Oxbridge, eller Oslos eget «storslåtte» universitetsbibliotek. Gjennom gjentatte og langvarige besøk

3 Denne tankeretningen ble snudd på hodet av opplysningstidens filosofer, som anså at en indre subjektivitet var forutgående for ytre handling og praksis.

sedimenteres bibliotekets rolige, utholdende og konsentrerte væremåte og sosialitet i studentene.

Til tross for at analytiske perspektiver på affekt og atmosfære fanger inn de sterke kroppsliggjørende aspektene, er det lite etnografisk forskning som kombinerer analyse av atmosfære og sosialitet med konkrete undersøkelser av subjektivering av selvet. Ikke engang Mahmoods (2005) banebrytende bok om islamismebevegelsen inkluderer moskeenes særegne atmosfære og sosialitet i det aristoteliske og foucauldianske perspektiv på etikk, til tross for at empirien hennes hovedsakelig er hentet nettopp inne fra moskeene. Dette kapitlet forsøker en slik sammenføring, hvor jeg viser hvordan et biblioteks sosialitet og atmosfære brukes av studentene i deres personlige etiske subjektiveringsprosesser.

Det er stor enighet og oppmerksomhet rundt folkebibliotekets betydning for å skape personer og nye subjektiviteter. Bygde- og bydelsbibliotekene blir «egne rom» for leselystne uten tilgang til store boksamlinger og lesefred hjemme. Som Terje på Fåvang, leste også Per Petterson seg gjennom både barneavdeling og voksenavdeling på sitt lokale bibliotek. «Der Hadia blir til» er tittelen på et intervju med den ledende Arbeiderparti-kvinnen Hadia Tajik (Holst, 2013). Her beskriver Tajik hvor viktig folkebiblioteket i lokalsamfunnet Bjørheimsbygd var i oppveksten hennes: «Der jeg vokste opp, hadde ungdommene tre alternativer. Det var bedehuset, fylla eller biblioteket» (Holst, 2013, s. 9). All skjønnlitteraturen hun leste på biblioteket, har vært med på å gjøre henne til en god taler og skribent, hevder artikkelen. Hennes historie ligner utallige andre bokelskende unge menneskers vei ut i verden, om det handler om integrasjon i et majoritetssamfunn, en klassereise eller annen personlig utvikling:

Biblioteket i Odda har forårsaket flere klassereiser enn de store bedriftene, så riv bystene som direktørene i smelteverket har fått, og reis istedenfor noen av biblioteksjefene. (Knut Olav Åmås, direktør, Fritt Ord⁴)

I det følgende skal vi se på atmosfære og subjektivering innenfor de monumentale veggene av glass og svart stein på HumSam-biblioteket på Blindern i Oslo.

---

4 Prosjektet Det norske bibliotek. <http://jo-straube-a1q7.squarespace.com> [Lest 1.04.2016. Nettstedet er nå nedlagt].

Hva er viktig når studenter skal velge arbeidssted?

I en spørreundersøkelse blant 58 studenter på Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) svarte 60 prosent at de arbeidet på HumSam-biblioteket (UB) mer eller mindre ofte, og resten at de aldri gjorde det.⁵ Hjemfakultetet (SV) var det vanligste arbeidsstedet, med UB som nummer to. Mange satte pris på friheten studielivet ga dem til å variere mellom SV, UB, Sophus Bugge (biblioteket for bachelorstudenter på humanistisk fakultet), hjemme, kantiner på universitetet og kafeer, parker eller Deichmanske filialer i nrområdet. Hvilke grunner er viktige når studenter skal velge arbeidssted?

Vane og tilhørighet

Flere forklarer valg av sted med vane og tilfeldighet; de begynte å gå et sted fordi en bekjent eller fadder tok dem med, og så ble de bare værende. Vane kobles noen ganger med tilhørighet, som vedkommende som følte «tilhørighet til de andre som sitter på Sophus Bugge (klesstil osv.)». Vanligere er det å knytte tilhørighet til fag og medstudenter og at det er «hyggelig å se kjente ansikter». Kort sagt: «Mitt» fakultet er «et naturlig sted å være». Her møter de venner og bekjente for å arbeide og ta pauser sammen.

Miljøet på SV er mer kjent, flere venner og medstudenter, mer 'hjemme'. Fordi de er lett tilgjengelige, hyggelige og nærmere forelesning / andre arrangementer som antropologer i arbeid [annet] arrangert av studentforeninger på SV. Det handler om interesser, miljø og litt identitet/tilhørighet for meg. Studentlivet er mer enn bare å lese.

Faglig tilhørighet ble også ofte koblet til praktiske begrunnelser, som kort vei til forelesninger og seminarer. Studentene som la vekt på dette, valgte bort UB, som ligger noen minutters gange fra auditoriene og seminarrommene på SV. Det samme gjaldt dem som trakk fram kort vei til trikk og t-bane og toaletter. UBs tiltrekningskraft handler altså om noe annet enn praktisk adkomst og nærhet til fag og medstudenter.

5 Undersøkelsen ble foretatt en måned før eksamen. De fleste studentene tok også examen philosophicum med undervisning i Georg Sverdrups hus, altså i samme bygning som UB. Ingen oppga nærhet til forelesningene her som grunn for at de valgte UB.

Det åpne, panoptiske biblioteket

Den lille håndfullen studenter som stort sett valgte å jobbe hjemme eller et annet sted enn universitetet, begrunnet det praktisk og med referanse til atmosfære og følelser:

Mer praktisk hjemme: slipper å gå sulten, bruke offentlig toalett eller være redd for at noen stjeler sakene mine.

Hjemme kan jeg gjøre som jeg vil. Tur med hundene, lufte rommet når jeg trenger det, musikk etc. Har god pult hjemme.

Jobber hjemme (lang vei til skolen, avslappet stemning, kan spise / høre på musikk, er alene på rommet, trenger ikke å forholde meg til andre). Liker generelt ikke å arbeide på bibliotek eller lesesal. Klarer ikke.

Leser best i fred og ro (hjemme). UB litt for formelt. Leser best i naturen, Sognsvann, Frognersteraen og på rommet mitt. Fredelig, gjør meg ikke stresset – det gjør lesesalen.

Flere opplever mengden av menneskene på UB som ubehagelig. Noen blir stresset eller «mister konsentrasjonen med mange mennesker rundt» seg og «trives best med lite mennesker». Flere reagerer på stillheten – noen fordi de «liker å kunne ha muligheten til å snakke med andre uten å forstyrre», andre fordi de synes det er vanskelig å konsentrere seg når det er helt stille. Enkelte misliker endatil «den påtatte stillheten, eller det 'autoritære' konseptet om at her skal det studeres» og foretrekker «kafeer, kantiner, åpne areal med uformelt preg, og jevn monoton bakgrunnsstøy eller 'bråkete stillhet'». Flere kobler stillhet til strenghet. UB ble av disse beskrevet som «for stille, stort og upersonlig. Har aldri følt noen tilknytning til dette biblioteket», «anspent stemning og strengt», med «restriksjoner på å høre på musikk, spise osv. ». Mengden av mennesker, stillheten og det litt strenge preget bidrar til at UB bare unntaksvis karakteriseres som hyggelig, sammenlignet med Sophus Bugges bibliotek og arbeidsområdene på SV, som begge omtales som «koseligere, mer personlig» og «ikke så strengt».

UB er altså fullere, men likevel stillere enn de andre arbeidsstedene studentene kan velge mellom. I tillegg er det fysisk åpnere. Til forskjell fra lesesalen på SV er det her ingen skillevegger mellom pultene, men bare en åpen hylle som skjermer mellom de motstående rekkene av pult. For noen som foretrekker sitt «eget avlukke» og de mer «private båsene» på SV, gir UBs løsning assosiasjoner til «et åpent kontorlandskap»:

Jeg liker veldig godt UB (stort, lyst, fine bokutstillinger), men føler at det er for 'åpent, offentlig'. Jeg foretrekker det mer 'private' når jeg jobber med egne ting. SV: mer komfortabelt å lese fordi det er skillevegger, og derfor får jeg til å fokusere bedre / koble ut andre mennesker.

De som derimot velger UB, setter overveiende pris på denne fysiske åpenheten. Det gir både et luftig preg og mulighet til en slags nærhet og blikkontakt med medstudenter. Det er en vag sosialitet som, på ambivalent vis, kan gi en panoptisk opplevelse av overvåkning, samtidig som den skaper en følelse av fellesskap. Begrepet panoptikon (gr. all-+ syn) ble gjort kjent av Foucault (som hentet det fra samfunnsfilosofen Bentham) som et bilde på det moderne disiplineringssamfunnet (Foucault, 1975). I et panoptisk overvåket fengsel vet ikke fangene når de blir sett, så de overvåker og disiplinerer seg selv kontinuerlig. De åpne pultene på UB med godt utsyn og innblikk uroer åpenbart noen studenter. Andre, som vi snart skal se, opplever støtte og ansporing i den åpne lesesalens særegne sosialitet.

En seriøs student på et storslått bibliotek

Utsettelsesadferden hjemme

Resten av kapittelet setter søkelyset på dem som velger UB, og hvordan de bruker dette bibliotekets litt strenge, disiplinerende sosialitet og atmosfære i egen studiehverdag. Terje leser aldri på fakultetet, men mye hjemme. Det er allikevel UB han foretrekker:

Det er forferdelig med digresjoner hjemme. Veldig lett å bli av-fokusert, av hva som helst. Når jeg er på en arena som her [på UB], så blir jeg bare intuitivt mye mer fokusert på hva jeg driver med. Kan holde på med det lenger uten å la meg distrahere. På grunn av agenda. Atmosfære. Du er mer låst i det du gjør, føler jeg. Intensjonene er klarere, kanskje. Et rom hjemme, det innebærer så mye annet. Så mye andre assosiasjoner. Så mange andre gjøremål som man er vant til å gjøre. Men her har det ett formål, så det er lettere å låse seg.

Når Terje jobber hjemme, legger han mobilen langt unna for å hindre seg selv i å plukke den opp og la seg distrahere. På UB trenger han ikke slike disiplinerende grep. Der holder det å la atmosfærens kraftfelt «låse» oppmerksomheten mot arbeidet.⁶ I bytte mot en slik «klar agenda» gir de frivillig opp litt av

6 Flere i datamaterialet forteller om forskjellige teknikker for å regulere bruk av mobil og sosiale media. (Se Andersons kapittel.)

sin frihet. Til gjengjeld hjelper omgivelsene dem til å finne konsentrasjon. Hva er det med bibliotekets disiplinerende atmosfære som inspirerer studentene til frivillig å underkaste seg?

Som vi har sett, valgte 40 prosent av studentene i spørreundersøkelsen helt bort UB, ofte av samme årsaker, men opplevd med motsatt fortegn, som de som liker å være der. UB er mer folksomt, stort sett av ukjente, det er mer formelt, stillere og strengere enn de andre alternativene. Men der noen føler formalitet og strenghet, opplever andre storslåtthet. I en samtale mellom utvekslingsstudent Julie fra Århus i Danmark, Mia, opprinnelig fra København, men med flere års studier i Norge bak seg, og Susanne, som omtaler seg som «skippertaksstudent» med utstrakt reising i jobben, kommer de raskt inn på UBs «store, sinnssykt flotte bygging». Som så mange andre både i fokusgruppeintervjuene og i kortintervjuene trekker Julie fram de «gode stolene, store bordene og flotte lampene. Det er åpent, og helt vilt lyst». «Høyt under taket, luftig og estetisk», legger Mia til. Susanne leter etter et ord som beskriver hvordan det føles å være der. «Ikke glamorøst, akkurat, men det føles litt at du kommer til et *universitetsbibliotek*. Det kan minne litt om, hvis man har vært på store biblioteker andre steder i Europa, og USA.» «Er det det som gjør det mer seriøst, eller formelt, som dere sa, å være her?» spør jeg. Julie tenker seg om og svarer utfyllende:

Ja. Jeg tror også at når man går på universitetet, så er det virkelig mange timer med selvstudie. Jeg synes at hvis jeg skal sitte hjemme, så blir det gjerne vanskelig å komme opp av sengen, og så er det veldig mange overspringshandlinger.

Overspringshandlinger, eller fortrenings- eller utsettelsesadferd på norsk, betyr å gjøre uvesentlige småting istedenfor større, viktigere oppgaver. Studentene i materialet vårt forteller at de driver med flere slike utsettelser, som å støvsuge og gjentatte ganger sjekke mobilen, når de er hjemme, enn når de er blant andre studerende på UB. Det viser forbindelsen mellom omgivelsene og atmosfæren og tilbøyeligheten til å la seg disiplinere i bestemte retninger. Julie utdyper den store forskjellen mellom å sysle med sitt hjemme og å dra til universitetet for å arbeide:

Men her, her føler man virkelig at man er del av noe større. Jeg tror på en måte at universitetsbiblioteket lever litt opp til den ideen man har om hva det vil si å lese på universitetet. At man virkelig sitter og nørder med sine bøker, på en eller annen måte. Det lever det opp til i mitt hode.

Mia sier seg straks enig. Susanne legger til, med et smil: «Litt at man er en seriøs student, på en måte.»

Enkelte studenter, som Mia, setter pris på friheten som universitetsutdannelsen gir mulighet til. Hun leser gjerne på balkongen, på skogtur eller på kafé, og innrømmer at selv om konsentrasjonen ikke er like høy, så får hun noe annet ut av det samtidig som hun får lest. Andre, som Julie, opplever at selvstudiet skaper eksistensiell usikkerhet og har behov for å lage rammer og rutiner i hverdagen. Hvordan hjelper universitetsbiblioteket studentene med å ta seg selv og sitt arbeid seriøst? Hvordan hjelper det dem å komme seg opp om morgenen og å strukturere arbeidshverdagen? Tilhørigheten til et storslått og påkostet bygg som HumSam-biblioteket, med atmosfærens og sosialitetens særegne kraftfelt, inngir dem med følelsen av å tilhøre noe større.

Julie kommer videre inn på teknikker – Foucaults (1997) etiske omsorg for seg selv, eller praktisering av dyd, ifølge Aristoteles – hun bruker for å hjelpe seg selv på et eksistensielt plan.

Jeg kan ofte sette spørsmålstegn ved det å være studerende hvis jeg ikke føler at jeg gjør noe. Så tror jeg jeg kan føle det der at vi får penger hver måned, en fulltidsjobb, og hvis jeg kun studerer fire timer om dagen, blir jeg litt skuffet over meg selv. Så jeg tror det er veldig sann at jeg vil gjerne vise at jeg tar dette seriøst, overfor meg selv.-

Løsningen på en hverdag med mange timers selvstudium blir for Julie å skape «rutiner, for jeg har bruk for å føle at jeg gjør noe». Må hun lese også i helgene, kan hun gjøre som Mia og sette seg på Litteraturhuset eller en kafé, men i hverdagen trenger hun rutinen, for «å vise at jeg er seriøs». Hun gjør studietiden til en «arbeidsdag», hvor hun kommer seg tidlig opp og av gårde.

Andre vi intervjuet, la vekt på hvordan det å ha en fast arbeidsplass, med fast arbeidstid, gjør det mulig «å beholde hjemmet som en frisone». Charlotte, masterstudent ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet i Ås, men med daglig tilholdssted på lesesalen i andre etasje på UB, sa det sann:

Nå er jeg hjemme, nå skal jeg ikke gjøre skole. Jeg har lyst til at hjemme skal være frisone. At man ikke må vike unna og ikke se på dataen eller noe for man føler at man må jobbe.

En «seriøs student» som kontrollerer selvstudiet med fast arbeidssted og -tid, verner samtidig seg selv og hjemmet mot krav om arbeid og følelsen av dårlig samvittighet. Hjemmet som studiefri sone betyr også fri fra den ubehagelige følelsen som følger med utsettelsesadferden.

Det panoptiske bibliotek og disiplinering av kropp og sinn

Subjekter skapes gjennom daglige rutinehandlinger. Med Foucaults ord: «Gjennom omsorgen for seg selv kan individer sette i verk tiltak mot kropp, sinn, tanker, handlinger og væremåte for å omforme seg selv med mål om å oppnå visse tilstander» (1997, s. 225, min oversettelse). Mahmood (2012 [2005]) beskriver hvordan de pietistiske kvinnene i Kairo skaper seg selv med visse kapasiteter gjennom handlinger som å bære det muslimske hodeplagget og å komme seg opp tidlig for den første av dagens fem bønner. Hun viser hvordan kroppen ikke bare er et uttrykk for, eller symbol på, gudfryktig dydighet, men et *redskap* for å oppnå dyd og underkastelse. For å utdype sitt poeng kontrasterer Mahmood sosiologen Pierre Bourdieus forståelse av habitus med Aristoteles.⁷ Førstnevnte definerte habitus som overveiende ubevisste kroppsliggjorte disposisjoner, mens Aristoteles brukte det samme begrepet på varige karaktertrekk som er sedimentert i kroppen gjennom gjentatte *bevisste* handlinger (Mahmood, 2012, s. 136). Moskeene blir et sted for en intensjonell moralsk kultivering av kroppen, med mål om å gjøre bevisstheten overflødig i utøvingen av dydene: Blyghet og behovet for å be skal komme spontant. Likeledes legger studenter til rette for at konsentrasjon og arbeidsro skal komme av seg selv ved å regulere kroppene sine på bestemte måter.

Emilie, masterstudent som har arbeidet på UB gjennom hele studietiden, bruker bordplasseringen bevisst til å rette kroppen og blikket inn mot arbeidet. Hvis hun passer på å ha en annen person mellom seg og vinduet, kan hun ikke så ofte se ut: «Ofte sitter jeg ikke helt oppi vinduet, for da må jeg stirre forbi på en hvis jeg skal se ut, så da må jeg liksom skjerpe meg litt mer.»⁷

De åpne pultene på UB blir stadig nevnt i intervjuene. Charlotte, daglig bruker av lesesalen, «liker mye bedre» de åpne bordene på UB enn båsene på SV, selv om hun først er litt usikker på hvorfor. I utvekslingen med venninnene som ikke sitter på lesesalen, men på grupperom eller ved de runde bordene ved inngangen, kommer flere aspekter opp. De andre ler litt, av gjenkjennelse kanskje? I tillegg til høyden under taket, lyset, luften og de store vinduene.

7 Denne sterke retten til en privat sone på biblioteket har vært en utfordring for deltagende observasjon. Det føles ubehagelig å kaste mer enn flyktige blikk i andres retning. Ei jente jeg har sett kikke mye ut av vinduet, slutter straks å snu seg i den retningen straks noen setter seg i synsfeltet hennes. Noe annet ville være uhøflig.

synes jeg at det er litt deilig at det ikke er skillevegger fordi for min egen del, jeg tør ikke gå på sånn Facebook eller et eller annet fordi alle ser hva man driver med. Og det kan det være at jeg hadde gjort hvis jeg hadde sittet på sånne lukkede, for da hadde ingen sett det. Så jeg synes det er pinlig hvis naboen min ser at jeg går på Dagbladet. Og det er jo mange som ikke bryr seg om sånne ting, men for min egen del, så tvinger en seg selv til å jobbe.

Charlottes to venninner er uenig med henne. Begge sier de ville foretrukket halvlykkete båser. Malene utdyper:

For da slipper jeg å være så bevisst på hva jeg gjør. Hvordan jeg oppfører meg. Hvilke ting har jeg på pulten. Jeg liker ikke at andre ser ser på mine ting.

Charlotte: Å ja? Men hvis du for eksempel leter etter en setning eller bare sånn sitter og slapper av, så er det så deilig å enten bare se ut på mennesker som kommer fram og tilbake til t-banen. Eller å bare se på andre uten å se på dem. Skjønner? Det er deilig at det er åpent.⁸

Malene lar seg ikke overbevise og holder fast ved at hun helst vil ha et område som er *sitt*. Charlotte svarer parodisk overdrevent, men uttrykker allikevel noe grunnleggende om hvor det er hensiktsmessig at grensene for et «eget rom» på biblioteket skal gå. Med tilgjort streng stemme, som venninnejengen stadig bruker for å uttrykke prinsippene for god bibliotekoppførsel, avslutter Charlotte argumentasjonen:

Nei, da begynner folk å ha sånn nøtter, godteri. Da hadde det begynt. Da blir det for koselig. Bilder av barna sine. Nei, det er jeg ikke med på.

Under min deltagende observasjon ved disse åpne lesesalsplassene etter mange år på eget kontor, var det mest slående hvordan nærværet av alle menneskene rundt meg ga meg en kontinuerlig selvbevissthet rundt egen arbeidsinnsats. Samtidig som det kan være ubehagelig at andre kan se, som Malene la vekt på, følte jeg som Charlotte hvordan det tvang meg til å arbeide uten digresjoner.

Åpne plasser gjør det også mulig å se andre arbeide. Gjennom en tilstand av resonans (Ingold, 2000) eller kinestetisk – altså kroppslig, sansemessig – empati med andre konsentrerte studerende, kan en anspore kropp og sinn.

8 Forskjellen til Emilie er interessant. Svært mange ønsker vindusplass eller plasser langs kantene så de slipper å ha mennesker på begge sider.

«Det å se andre studere er en stor inspirasjon, framfor å sitte hjemme ved et eget skrivebord», sier Julie. «Man sitter alene og leser», utdyper Hilde⁹, «men så er man sammen med så mange andre samtidig. Jeg synes det er litt fint. Den følelsen at alle sitter og skal liksom lære noe.» Terje kaller opplevelsen han har med medstudenter langs de åpne pultene, for «sosial speiling»: «Hvis jeg blir sliten i hodet, så ser jeg opp, og så ser jeg alle andre sitter og leser. Så sporer det meg tilbake.»

Hvor sterk avstemmingen (Stewart, 2011) eller resonansen (Ingold, 2000) mellom hundrevis av stille, konsentrerte, arbeidende mennesker er, merkes god hvis man ikke finner seg til rette, som spørreundersøkelsen viste eksempler på, eller hvis man kommer utenfra. En student sammenligner å være ny på UB med ikke å føle seg hjemme på et treningsstudio. Følelsen kommer tilbake hvis hun ikke er på lesesalen jevnlig: «Her satt alle helt stille, ja. Spesielt hvis det er helt fullt og du må gå og se etter ledige plasser. Da føler jeg meg som den dumme personen i hele verden» (se også Andersons kapittel). Hilde opplever den samme kroppsbevisstheten hvis hun kommer sent i eksamensperioden: «Hvis jeg kommer sånn ni, ti, så er det nesten så jeg dropper å gå og kikke, for jeg føler meg så brydd når jeg må lete etter plass, at jeg går og kikker når alle andre har satt seg og jobber.» Den kroppslige selvbevisstheten kan kanskje spores tilbake til en «dissonans» av bevegelser og følelser innenfor en ramme hvor alle andre (tilsynelatende) deler praktisk aktivitet (Ingold, 2000) og grader av kinestetisk empati?

Sanseintrykk¹⁰ i en atmosfære av konsentrasjon

Det er gjennom sansene vi er i kontakt med, og kan avstemme oss, omgivelsene. De andre ler gjenkjennende når Hilde forteller om hvordan hun gjennom lyd og lukt gradvis ble klar over de sterke føringene på adferd i biblioteket:

Når jeg begynte å lese på lesesalen her i Oslo, så måtte jeg gå gjennom en del ting før jeg kjente at det her er ikke greit. Jeg hadde med meg salat og noe knasende og merket at folk

9 Se også Andersons kapittel.

10 Denne delen tar kun for seg lyd og lukt som *forstyrrende* elementer. Et annet aspekt ved lyd jeg ikke har fått plass til å drøfte, er hvordan mange filtrerer lydimpulsene og forsterker opplevelsen av et eget rom ved hjelp av ørepropper. Charlotte kalte det «å lage en egen sone med musikken». (Jf. Bull, 2013, om sensorisk filtrering og individualisering av lydlandskapet ved bruk av iPod.)

begynte å stirre på meg. Så dette, nei da gjorde jeg ikke det igjen. Jeg følte blick og følte at jeg kunne kjenne irritasjonen. Og da sluttet jeg. Jeg har fått en følelse av at ting som er allment brukt på lesesalen, er greit. Sånn som kaffe, for eksempel. Det er mye kaffelukt. (noen: mmm) Da går det greit at jeg har med kaffe. En gang hadde jeg med meg chai-te. Det luktet så mye. Det turte jeg ikke ha med igjen. For det var en sånn spesiell lukt. Jeg føler det har blitt uskrevne regler for hva som er ok. Så står det skilt om at det ikke er lov til å spise eller drikke. I begynnelsen så følte jeg at jeg bryter en regel. Jeg har litt respekt for regler. Det var veldig ubehagelig, men så så jeg jo at det var flere som satt og drakk kaffen sin. Så gjorde jeg det uten å få noen reaksjoner, da tenkte jeg at da er det greit.

Knekkebrød, gulrot, makrell i tomat og leverpostei gir lyder og lukter som absolutt ikke er greit på et bibliotek, ifølge flere av informantene våre.¹¹ «Luktende mat hører hjemme i kantina!» Charlotte oppsummerer en diskusjon med de to studievenninnene sine om hva som kan spises ved de runde bordene ved inngangen. På lesesalen spiser de ingen ting, men ved inngangen «er normer og regler løsere», selv om de helst går helt ut til en kantine for å spise. De mimrer engasjert om episoder med luktende fiskesalat og etterbelegningsvann som «brøt konsentrasjonen».

Den spesifikke atmosfæren og sosialiteten, vel så mye som faktiske regler, legger sterke føringer for studentenes adferd. Terje utdyper sin opplevelse av selvregulering i en disiplinerende atmosfære:

Personlig må jeg innrømme at jeg ikke er så veldig flink til å følge regler, men jeg er veldig flink til å lese mennesker. Så jeg ser hva mennesker aksepterer og ikke. Og så ser jeg jo at den kutymen som ligger i de rommene man er i til enhver tid. Og det merker jeg veldig fort, og jeg avviker ikke fra det. Men de skrevne reglene, det har jeg ikke tenkt så mye på. Men det er kutymene som ligger der.

Jeg lurer på hvordan dette merkes – om det er faktiske blick, eller om det er noe en føler. Hilde tror det ligger mye i en sjøl. Terje sier seg enig:

Det tror det jeg og. Har aldri opplevd noen justis på noen måte, at noen har sagt ifra eller kremtet høyt eller sett stygt på meg eller noe. Jeg bare merker opplevelsen jeg har av ... stemningen i rommet, eller hva jeg selv forventer at andre skal gjøre. Speiling, jeg er ikke sikker.

---

¹¹ Noen sier de tar hensyn til at medstudentene på biblioteket kan ha nøtte- og citrusallergier, hvilket tyder på at omtanken for fellesskapet er sterk.

Masterstudentene fra Ås har tilbrakt mer tid på UB og forteller om flere situasjoner hvor de har sendt sinte blikk, særlig på begynnelsen av semesteret eller i eksamenstiden, mot «unge, urutinerte» som «ikke kan reglene». Når Charlotte ser «veldig stygt» mot noen som hvisker, får hun også blikkontakt med andre «som tenker det samme». Selv er de tre opptatt av ikke å tiltrekke seg den type oppmerksomhet, fordi som Malene uttrykker det, delvis i den strenge tullestemmen venninnene slår over i når de blir normative:

Man skjønner det jo sjøl. Man tar en bit av et eple og så bare [illustrerer høy knasing]. Det er irriterende for andre mennesker. Jeg anser meg selv som veldig respektfull. Jeg vet at det hadde irritert meg, hadde det vært noen andre som hadde gjort det. Man må jo tenke litt på det. Man lever som man lærer, eller hva det heter. Det er om å gjøre å være mest mulig stille.

Andre praksiser viser også det høye nivået av bevissthet og respekt. Både Mia og Susanne forteller at det første de gjør når de finner seg en plass om morgenen, er å tømme ryggsekken helt. Susanne utdyper:

En av grunnene til at jeg tømmer alt, er at jeg ikke vil bråke for folk. Jeg vil ta alt ut sånn at det ligger der, sånn at når jeg skal ut og ta pause, kan jeg bare ta med salaten og gå. For jeg kan selv synes det er irriterende hvis folk romsterer masse i veska si.

Det eneste Charlotte konsumerer på lesesalen, er kaffe, og da lar hun «termosen stå åpen hele tiden. Så ingen trenger å høre den lyden hver gang». Et annet slående eksempel på denne respekten uttrykte en ung mannlig jusstudent jeg intervjuet i kortsvarundersøkelsen ved inngangen. Han foretrakk fjerde etasje hvor bordene ikke sto så tett, fordi han følte han forstyrret andre når han gikk forbi. På spørsmål om han ble forstyrret av slik bevegelse selv, var svaret et resolutt og litt overrasket «nei!». Det viktige var å ikke selv være et forstyrrende element.

Den kroppslige selvbevisstheten på biblioteket handler i stor grad om å anerkjenne andres rett til det «egne rommet» en selv søker på biblioteket (se også Fagerlid, 2016). Gjennom sansestimuliene lyd, syn og lukt respekterer de besøkende hverandres rett til en privat sone, eller et eget rom. Atmosfære, sosialitet og bestemte kroppslige praksiser er med på å konstruere bestemte subjekter, i dette tilfelle «seriøse studenter» som ikke lager lukter og lyder som kan forstyrre andre, men avstemmer seg en felles anstrengelse, og som tålmodig lar bibliotekets kraftfelt «låse» dem i arbeidet.

Bibliotekets særegne sosialitet – et eget rom blant fremmede

I artikkelen «Skjermet sammen – sameksistens på folkebiblioteket» (Fagerlid, 2016) har jeg utforsket det diffuse fellesskapet som oppstår mellom fremmede mennesker som gjør det samme, side om side, i den gemyttlige atmosfæren på et drabantbybibliotek. Biblioteket og det folk gjør der, legger grunnlaget for at hver og en kan skape sitt «eget rom», uten å være alene. Så også på universitetsbiblioteket. Både den avmålte, men faktiske følelsen av fellesskap, og at dette fellesskapet består av fremmede, ser ut til å ha betydning.

Å se kjente ansikter var en viktig grunn til at mange av studentene i spørreundersøkelsen foretrakk fakultetets lesefasiliteter framfor bibliotekets. Bare én av de anonyme svarene trakk fram UB som et sted «der jeg slipper å sitte med noen, i noen timer, til jeg har fått lest det jeg skal». I de lengre gruppeintervjuene var det derimot flere som satte pris på å sitte i fred blant ukjente på UB. Noen hadde ikke tenkt over det før de hørte andre nevne det, men ble slått av hvordan det samsvarte med egne opplevelser. Hilde og Terje er enige om hvordan de best får konsentrert seg. Først Hilde:

Jeg har sittet med andre her og, men hvis jeg skal lese med andre, så gjør jeg det helst fordi jeg vil ha muligheten til å prate om stoffet. Hvis jeg bare skal lese på lesesal, så vil jeg helst sitte alene. Slippe å ha det å forholde seg til. Bare ha seg selv.

Terje: [Å avtale å lese med noen] faller ikke meg naturlig i det hele tatt. Jeg vil være alene når jeg leser. Absorbere stoffet helt på egen hånd. Det er så fort å komme med en digresjon. Så sporer jeg av.

Mens hun snakker, blir Mia gradvis klar over enda en av grunnene til at hun alltid har foretrukket UB. I en gjenfortelling fra en vanlig arbeidsdag ser vi hvordan det å jobbe blant ukjente gir større mulighet til å kontrollere studiehverdagen. Mia:

Jeg sitter alltid alene. Sånn som i går, så kom jeg alene, og så kan jeg skrive til en venninne: 'Skal vi ta en kaffe kl. 12?' Så drikker vi en kaffe og spiser lunsj på kafeen på UB, og så blir hun med etterpå. Så er det ikke plass der hvor jeg satt, og så setter hun seg bare lenger inn. Så sier vi 'hei' hver gang den ene går på do eller nå går vi til pause igjen eller. Men jeg tror egentlig jeg liker veldig godt mitt eget selskap. Jeg tror jeg blir mer forstyrret av å sitte sammen med folk jeg kjenner, enn å sitte sammen ukjente.

Ved å holde kjente på en tekstmeldings avstand kan de som Virginia Woolf «lukke døren» til sitt «eget rom» blant ukjente på biblioteket og skape mer kontroll over studiehverdagen.

Samtidig er de ikke alene. Flere nevner utveksling av blikk over de åpne pultene og «om kontakt med de andre uten at man snakker sammen». Masterstudentene Charlotte og Emilie, begge med favorittplasser i andre etasje, opplever trygghet og selskap i å ha ansikter de gjenkjenner rundt seg. Charlotte:

Jeg har lagt merke til at jeg er ikke alene om å finne mine faste plasser. Så det er å ha de kjente fjesene: 'å ja, han der kom tidlig i dag, eller han er her alltid eller, lurer på hvordan det går med innspurten hans, for man ser at han er stressa, eller ...' Så jeg kjenner en del igjen. Så det er sikkert det med en trygg atmosfære rundt meg.

Charlotte kommuniserer ikke med noen, mens Emilie har fått et og annet ordløst bekjentskap etter å ha sittet på det samme firemannsbordet daglig over lang tid:

Så det er ei jente jeg er på hils med, bare fordi vi sitter nær hverandre. Men vi har aldri snakket, eller noe sånt. Tidligere var det veldig faste plasser. Da satt det én gutt der, og hun jenta som hilste der, og en annen gutt der. Så da ble det faste plasser.

Som på folkebiblioteket, hvor gamle kjenninger kan nikke til hverandre, og gjengangerne i avis-kroken kjenner de andres lesevaner (Fagerlid, 2016), vet Emilie hva naboene hennes studerer. Hun vet også hvor lenge bordnaboene pleier å sitte. De kjente ansiktene med kjente vaner gir trygghet og tilhørighet.

Avslutning

Et staselig universitetsbibliotek, det være seg i Oxbridge eller i Oslo, frambringer aspirasjon, drømmer og imaginasjon – et ønske om å transformere seg selv blant bøker og kunnskap. Konsentrasjon og mangel på avbrytelser som atmosfæren og sosialiteten på biblioteket inngir til, legger også til rette for slike transformasjoner, bare man er villig til frivillig å underkaste seg. For kniser du over YouTube-videoer eller hvisker om sist helg, vil du snart føle blikkene. For da er det bedre at du «går hjem! Eller på kafé! For på et bibliotek, da skal man jobbe med noe», konkluderer Charlotte. Selv fullførte hun hele masteroppgaven sin på normert tid i andre etasje på Universitetsbiblioteket.

Referanser

- Bull, M. (2013). iPod use: an urban aesthetics of sonic ubiquity, *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 27(4), 495–504.
- Fagerlid, C. (2016). Skjermet sammen – sameksistens på folkebiblioteket, *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 27(1), 95–107.
- Foucault, M. (1997). Technologies of the Self, *Ethics. Subjectivity and truth*. Del 1 av *Essential works of Foucault 1954–1984*. Red. Rabinow, P. London: Penguin.
- Foucault, M. (1999 [1975]). *Overvåkning og straff: Det moderne fengsels historie*. Oversatt av Dag Østerberg. Oslo: Gyldendal.
- Hemmings, C. (2005). Invoking affect: cultural theory and the ontological turn, *Cultural Studies*, 19(5), 548–567.
- Holst, I.R. (2013). Der Hadia ble til, *NB21*. Utgiver: Nasjonalbiblioteket. 1-2013. Ingold, T. (2000), The temporality of landscape, *The Perception of the environment*, 189–208. London: Routledge.
- Long, N. & H. Moore. (2013). Introduction: sociality's new directions, *Sociality: new directions*. New York: Berghahn.
- Mahmood, S. (2012 [2005]). *Politics of piety. The Islamic revival and the feminist subject*. Princeton N.J.: Princeton University Press
- Moore, H. (2013). Avatars and Robots: The imaginary present and the socialities of the inorganic, *Sociality: new directions*. New York: Berghahn.
- Petterson, P. (2013). Den enkelte leser, *Klassekampen*, 11.10.2013.
- Stewart, K. (2011). Atmospheric Attunements, *Society and Space*. Spesialnummer av *Environment and Planning D*. (red.) Mark Jackson. Vol. 29(3), 445–453.
- Woolf, V. (1976 [1928]). *Et eget rom*. Oversatt av Daisy Schjelderup. Oslo: Gyldendal.